

## فرهاد آبادانی

استاد زبان و ادبیات پهلوی

# واثرہ پھلوای سعدیہ و لام رام Astvidatiha

زمانی که در « مدرسه السنة شرقی سرجمشید جی بمبئی » ، ایران پیش از اسلام اشتغال داشتم، یکی از کتابهای پهلوی که مورد بحث و تحقیق بود، کتاب پھلوای داتستان دینیک بود. این کتاب همانطور که از عنوان آن پیداست درباره آداب و رسوم و داد دین گفتگو مینماید. در متن این کتاب واژه‌یی است که تمام مترجمین و یا بهتر بکویم پھلوای خوانها، در خواندن و معنیش بایکدیگر توافق ندارند. از دیر باز در باره‌این واژه و معنی آن بجمع آوری یادداشت‌هایی مشغول بوده‌ام؛ آنکه اخیراً مقاله‌ای درباره همین واژه از یکی از استادان زبان پھلوای که در مدرسه مذکور به تدریس زبان پھلوای اشتغال دارد ملاحظه شد. چون این تحقیقات از طرف دانشمندی انجام شده است که در زبان پھلوای قولش مورد قبول اهل فن است در این نوشه از آن استفاده فراوان بردم و یادداشت‌های خود را با مطالب آن مقاله تلفیق نمودم. امید است این مختص بتواند کمکی بدرست خواندن واژه مورد

(١) بحث بنماد.

در پرسش بیست و چهار، از کتاب پهلوی داستان دینیک، (۲) حالت روان گناهکاری که سه روز از مرگ وی میگذرد، تا پیش از برآمدن آفتاب روز چهارم بیان گردیده است. این هنگامی است که روان آدمی، برای جواب گویی درباره رفتار و کردار این جهانی، بس چینود پل Chinvat - Pohol (= پل صراط) حاضر و سرنوشت جهان دیگر ش معلوم می شود. در کتاب داستان دینیک، چاپ هیربد شهورس دینشا انگلسا ریا (۳) صفحه ۵۲ سطر ۳۶ اینطور آمده است:

--- U gandak Vātī apāxtarīkha be ū Patírak áyēt  
U astvidátihá nipadmishnihá U ahàm - tachishnihá bé ū  
hamár rasét .

وَالْمُؤْمِنُونَ هُمُ الْأَوَّلُونَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

1. ԱՄԷՍԵՎԻ ԽԸ ՀԱՐԱ-ՀԱՐԵՎ 1 ԽՈԽԵՎ

:: የዚህም ተያይዞ እና ስራ መሆኑን ይጠናኝ

۱ - دستور دکتر هرمز دیارمیرزا، نویسنده مقاله یادشده، یکی از دانشمندان بنام زبانهای پیش از اسلام است که در مدرسه السنّه شرقی سرجمشید جی، بتدریس زبانهای ایران‌کهن مشغول است. دانشمند نامبرده، جانشین استاد روانشاد دکتر جمشید مانکجی اونوala است و دیاست مدرسه مذکور را نیز عهدهدار است. دکتراونوala نیز بسبتألیفات سیارش، درین ایرانشناسان شهرت، خاص دارد.

2 - West, S. B. E. Vol. XVIII. p. 56.

3 - Ervad T. D. Anklesaria .

واژه‌یی که بصورت **معجم و فحص‌اللای** و در جمله بالا باد شد، مبهم بنظر میرسد. این واژه از طرف مترجمین متن هزبور، بشرح زیر تفسیر شده است:

پروفسور وست West در دوره « کتب مقدس شرق »، جلد هیجدهم، صفحه ۵۶ (۱) آن را بصورت Asto – sistihá معنی « لرزه بر استخوان افتادن و سرآپا لرزان »، خوانده است. در یادداشت شماره ۲ همان صفحه مذکور می‌شود که: « ... ترجمه این واژه مشکوک است ». هسلماً پروفسور وست ذیشہ واژہ را Saéd دانسته که بمعنی « تقسیم نمودن منشعب کردن، شکافتن و خرد کردن است ».

دو تن از دانشمندان پهلوی دان، بنامهای انکلساریا Anklesaria و بروچالا Bharuchala، که متن هزبور را بگجراتی ترجمه نموده‌اند، این واژه را بمعنی « مکث کنان، متوقف و مرد » گرفته‌اند. از قرار امعلوم، مترجمین پارسی، ریشه واژه را از **Stā** « ستا » و بمعنی « ایستادن » دانسته‌اند. از سیاق عبارت بخوبی آشکار است که مترجمین نامبرده‌ذلالت واژه را درست حدس زده‌اند، اما خواندن و شرح کلمه همچنان مبهم باقی مانده است.

طبق یادداشت‌هایی که انکلساریا Anklesaria در تصحیح متن خویش و در زیر نویس آورده است، واژه هزبور را بر حسب اختلاف نسخه‌های خطی، بشرح زیر پیشنهاد مینماید:

**در نسخه خطی باعلامت ۱] باین صورت آمده است سه عده واژه هست.**

در نسخه های خطی با نشانه های ۲] و H و DF این چنین آمده است.

**در نسخه خطی به نشانه ۳۵ K این طور نوشته شده است سه عده**

باشد در نظر داشت که از سیاق عبارتی که این واژه در آن بکار برده شده و با تفکر درباره واژه های مختلف که در متون مختلف بکار رفته، چنین بنظر میرسد که آنچه در نسخه باعلامت ۱] آمده است بمفهوم نزدیکتر و شکل های دیگر نادرست است. با اندک تغییر معنی آنچه در نسخه ۱] آمده است، صحیح تر مینماید.

آن صورتی از واژه را که در نسخه ۱] آمده است، با اندک تغییر میتوان

تصویر **Astvidátiha** **سه عده** خواند که بصورت « قید » از اصل واژه **astvidat** و **ast - vidhotu** اوستایی

**سه عده** - **واژه هایی** بکار برده شده است ( همچنین به

واژه اوستایی **Astobid** رجوع شود. (۱)

بکار بردن این واژه، بصورت « قید » استثنایی است، ولی از خصوصیات نویسنده کتاب داستان دینیک، استعمال واژه ها بصورت استثنایی و نادر آن است. در بسیاری موارد، نویسنده کتاب داستان دینیک، واژه ها و ترکیبات و تشبیهات بکار میبرد که در سایر نوشه های پهلوی دیده نمی شود و تنها از بیرزگی های آثار او است. بنظر میرسد که وی از آن روی ترکیبات و تشبیهات نادر بکار میبرد که بنوشه های

۱ - رجوع شود به ادبیات مردمیستا، یشتها، جلد اول، تألیف روانشاد پوردادود،

خود رونق و تأثیری بیشتر بیخشد. آشکار است که نویسنده کتاب، این واژه را که در این سیاق بر طبق ریشه و لفظی که مفهوم آن «استخوان شکسته شده» یا «حال کسیکه استخوانها یش شکسته شده باشد»، می‌باشد، بکار برده است. مقصود نویسنده، از بکار بردن این واژه آنست که، می‌خواهد بخوانندگان یادآور شود که روان فردگناهکار، در بامداد روز چهارم پس از مرگ، از روی بی‌میلی و با تردید، برای پس دادن حساب کارهای این جهانی خود، بسرچینود پل (پل صراط)، حاضر می‌شود، و همانند کسیکه استخوانها یش خرد و یاشکسته شده باشد، بسوی محکمه‌الهی گام بر میدارد.

واژه‌ای که پس از کلمه *Astvídátihá* و در متن مزبور آمده چنین است:

## ۱۵۰ - آن‌گاه که پس از

وبدینکونه باید خواند *nipadmishnihá* که بمعنی «تکاندادن و تلق تلق کردن» است. این واژه توسط دانشمند پهلوی دان دیگر، هیربد بهمن جی نوشیروان جی دهابن Ervad B.N Dhabhar در یادنامه کهره‌گات صفحه ۱۳۴-۱۳۱<sup>(۱)</sup> و هم چنین در مجموعه مقالات ایرانی، تألیف دانشمند مذکور صفحه ۱۲۸-۱۳۲ نیز بخوبی و بطور آشکار، شرح و توصیف شده است.<sup>(۲)</sup>

## بنظر میرسد که واژه *۹۳ - ۶۹ - آن‌گاه*

«باید میلی و بی رغبتی حرکت کردن» است، معنی عبارت غیرعادی قبلی را روشن مینماید.

1 - Khareght Memorial Volume pp 131 - 134 .

2 - Essays on Iranian Subjects , pp , 128 - 132 .

بنابراین، جمله بی که در فوق از کتاب داتستان دینیک، پرسش بیست و چهار سطر پنجم نقل شد، بشرح زیر پیشنهاد می شود.

.... u gandak vat i apaxtarikiha be oi patirak áyét  
u astvidátihá nipadmishnihá u ahám - tachishnìha bé ôi  
hamár raset .

گندباد اپا ختری (شمالی) به او پتیارک (پتیاره، جهی) آید و استوویدات (دو استوویدات) (۱) نه پد منشی ها (تکاندادن) و اهیم تچشنى ها (با بی میلی و بی رغبتی حرکت کردن). به او همار (آمار شمار) رسد.

تا آنجا که این جانب اطلاع دارم، این تنها نمونه بی است که واژه Astvídátihá بصورت «قید» بکار برده شده است.

همچنان که در بالا گفته شد، مؤلف کتاب داتستان دینیک تمايل خاصی به استعمال عبارات غیر عادی و لغات ناماؤوس دارد. با وجود این، مفهوم واژه در سیاق عبارت بخوبی روشن و آشکار است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پortal جامع علوم انسانی

- ۱ - برای اطلاعات بیشتر درباره واژه پیشنهادی «استوویدات» Astovídátihá کتابها و مأخذ نامبرده در زیر نیز دیده شود:
- الف - فرهنگ پهلوی، تألیف دکتر بهرام فرهنگ، صفحه ۵۰، از انتشارات بنیاد فرهنگ ایران - امرداد ماه ۱۳۴۶ شمسی.
- ب - واژه نامه بندهش، تألیف مهرداد بهار، صفحه ۳۵، از انتشارات فرهنگ ایران، اسفند ماه ۱۳۴۵ شمسی.